ZOBRAZOVANIE ŽIEN V PORNOGRAFII: PORNOGRAFIA Z HĽADISKA FEMINIZMOV

Baranová, Stanislava, Bc.

(Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky)
Kňažko, Boris, Mgr.

Abstrakt

BARANOVÁ, Stanislava: *Zobrazovanie žien v pornografii: pornografia z hľadiska feminizmov.* Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta; Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky. Školiteľ: Mgr. Boris Kňažko. Nitra: FF UKF, 2022. s. 16.

V práci sa zaoberáme témou zobrazovania žien v pornografii. Vychádzajúc z hľadiska feminizmov rozoberáme dopad prezentácie žien v pornografii na ich spoločenské postavenie, nerovnosť, či na násilie, ktoré je na nich páchané. Práca je rozdelená do troch kapitol. V prvej kapitole sú vymedzené ciele a metódy využité v práci. V druhej kapitole definujeme pojem „feminizmus“ a analyzujeme feministickú kritiku pornografie. Posledná, tretia kapitola rieši kritiku anti-pornografického feminizmu a analyzuje argumenty sex-positive feminizmu, ktorý sa mu stavia na odpor. Práca má teoretický charakter.

Kľúčové slová: Feminizmus. Ženy. Pornografia. Sexualita. Sexuálne násilie.

Obsah

Úvod 4

1 Ciele a metódy práce 6

1.1 Ciele práce 6

1.2 Metódy práce a metodologický postup 6

2 Pornografia z hľadiska feminizmov 7

2.1 Vymedzenie pojmu feminizmus 7

2.2 Feministická kritika 9

3 Kritika anti-pornografických teórií a sex positive feminizmus 14

Záver 18

Zoznam použitej literatúry 19

Úvod

V súčasnom svete sa pornografia nachádza už takmer všade okolo nás. Vďaka prudkému rozvoju informačných technológií, ktorý nastal v priebehu posledných desaťročí, je dnes od nás vzdialená doslova len pár klikov. Práve jej jednoduchá dostupnosť vo forme obrázkov či videí na internete do značnej miery podporuje jej nadmernú spotrebu. Čoraz častejšie sa skloňuje aj otázka závislosti na pornografii, ktorá funguje v princípe rovnako ako iné závislosti. Tak ako nadmerné užívanie alkoholu či psychotropných látok, aj nadmerné sledovanie pornografie môže mať fatálne následky.

Zároveň, obrazy prezentované v pornografii majú vo väčšine prípadov od reality veľmi ďaleko. Vyobrazujú skôr rôzne sexuálne fantázie, než reálny sex. Tieto fantázie však často skresľujú priebeh skutočných sexuálnych aktivít, čím skresľujú aj zdravé názory na ženy i mužov v súvislosti so sexom a sexualitou. Predovšetkým ženy a ženská sexualita sú v pornografii vyobrazované takými spôsobmi, ktoré prispievajú k normalizácií ich objektivizácie či dehumanizácie na úroveň akýchsi sexuálnych hračiek. Okrem toho, pornografia v mnohých prípadoch otvorene vyobrazuje sexuálne násilie na ženách. Prezentuje ho však ako niečo, čo k sexu bez pochýb patrí a zároveň aj ako niečo, čo si samotné ženy žiadajú a následne i užívajú. Poníženie žien sa tu teda stáva čímsi normálnym, sexuálne vzrušujúcim, a samotnými ženami žiadaným.

Bez ohľadu na to, či sme ochotní pripustiť si to, žijeme v spoločnosti, ktorá je ešte stále vo veľkej miere postavená na patriarchálnych princípoch. Spoločenské postavenie žien a mužov sa v priebehu posledných desaťročí síce do značnej miery zrovnoprávnilo, no rozdiely stále pretrvávajú. Skreslené, častokrát až absurdné obrazy ženskej sexuality, ktoré pornografia propaguje, podporujú spoločensky zaužívané patriarchálne štruktúry či násilie páchané na ženách. Súčasne prehlbujú nerovnosti medzi ženami a mužmi, vytvárajú pokrivené predstavy o sexe a sexualite, a v neposlednom rade aj o fyzickom vzhľade a fyzických schopnostiach ženských, ale i mužských tiel.

Pornografia tak neubližuje len ženám, ale i mužom. Obrazy, ktoré jej diváci sledujú do značnej miery formujú štandardy krásy, atraktivity a sexuálnej príťažlivosti. Zatiaľ čo ženy sú zväčša prezentované ako dokonale upravené, s obrovským poprsím a štíhlou postavou, muži sú vykresľovaní ako „roboti“ s nikdy nekončiacou erekciou, naprogramovaní a neustále pripravení na sex. Takto môže sledovanie pornografie u ľudí spôsobovať nespokojnosť s kvalitou ich vlastných romantických a sexuálnych vzťahov. Ak vzhľad sexuálneho partnera či partnerky nekorešponduje s ideálmi prezentovanými v pornografii, môže nastať istá frustrácia. Ak k tomu prirátame sklamanie z toho, že pri skutočnom sexe partner či partnerka nemá záujem o praktiky z porna, prípadne ani fyzickú spôsobilosť na ich uskutočnenie, frustrácia môže byť o to väčšia.

Problematika pornografie a jej vplyvu na diváka či spoločnosť je naozaj široká. Preto existuje viacero teórií a prístupov, pričom každý z nich sa k tejto téme stavia rozdielne. Vo všeobecnosti sa pornografia spája primárne s otázkou morálky. Konzervatívne či náboženské hnutia zdôrazňujú morálny rozklad a hrozbu pre tradičné hodnoty a tradičnú rodinu. Na druhej strane, feministická kritika, na rozdiel od tej konzervatívnej či náboženskej, pornografiu nevníma ako otázku morálky. Problém tu nespočíva v sexuálnej explicitnosti, ale v sexizme (Lišková, 2009, s. 10 - 11). Inými slovami v tom, že pornografia ponižuje, utláča, či priam diskriminuje ženy.

Z feministického prístupu vychádzame aj v našej práci, kde sa zameriavame primárne na dopad pornografie na ženy, ich spoločenské postavenie, nerovnosť či na násilie, ktoré je na nich

páchané. V rámci feminizmu však existujú rôzne smery, ktoré sa vo svojich prístupoch a názoroch značne líšia. Zatiaľ čo „tradičný“ radikálny feminizmus zdôrazňuje negatívny vplyv pornografie a žiada jej zákaz, na odpor sa mu stavia sex-positive feminizmus. Ten naopak vyzdvihuje sexuálnu slobodu žien a zákaz pornografie vníma ako jej obmedzenie. V práci preto približujeme oba prístupy, pričom sa však prikláňame k tomu anti-pornografickému.

Naša práca má teoretický charakter a je rozdelená do troch kapitol. V prvej kapitole popisujeme ciele a metódy, ktoré sú v práci využité. Druhá kapitola je venovaná vymedzeniu pojmu „feminizmus“ a analýze feministickej kritiky pornografie. V poslednej, tretej kapitole približujeme kritiku anti-pornografického feminizmu a rozoberáme náhľad sex-positive feminizmu, ktorý tu predstavuje názorovú opozíciu. Za hlavný cieľ našej práce sme si stanovili identifikovať a následne analyzovať, prečo a ako pornografia ubližuje ženám. K jeho dosiahnutiu nám dopomáhajú aj čiastkové ciele, ktoré približujeme v prvej kapitole. Veríme, že naša práca prispeje k lepšiemu pochopeniu súvislostí medzi pornografiou, sexuálnym násilím a sociálnou nerovnosťou medzi ženami a mužmi.

1 Ciele a metódy práce

V tejto kapitole sú definované ciele, ktoré využívame v našej práci. Ciele sme rozdelili na hlavný cieľ a na ciele čiastkové. Zároveň tu približujeme metódy a metodologické postupy, ktoré boli v práci využité.

1.1 Ciele práce

Hlavným cieľom našej práce je identifikovať a následne analyzovať, prečo a ako pornografia ubližuje ženám. Nakoľko je problematika pornografie a jej dopadu na jedinca a spoločnosť naozaj široká, nie je možné ju v práci obsiahnuť celú. Existuje totiž mnoho prístupov a mnoho teórií, pričom sa každý z nich k tejto téme stavia rozdielne. Preto v práci približujeme práve feministický prístup, v rámci ktorého sa však tiež jednotlivé smery názorovo líšia. K dosiahnutiu hlavného cieľa nám pomáhajú aj čiastkové ciele. Prvým čiastkovým cieľom je zistiť, či sú ženy v pornografii skutočne dehumanizované na úroveň sexuálnych objektov. Druhým čiastkovým cieľom je identifikovať, ako prispieva pornografia k diskriminácii žien, ich podradenému spoločenskému postaveniu a násiliu, ktoré je na nich páchané.

1.2 Metódy práce a metodologický postup

Práca má teoretický charakter a opiera sa primárne o metódu analýzy. Tú sme využili pri skúmaní odbornej literatúry úzko súvisiacej s riešenou problematikou, ktorej preštudovanie bolo nevyhnutné pre účely našej práce. Metódu analýzy sme rovnako využili aj pri rozoberaní príčin a následkov nevhodnej prezentácie žien v pornografii. Nápomocná nám bola aj metóda syntézy, ktorú sme využili pri sumarizácii zistených poznatkov do jedného súvislého celku.

2 Pornografia z hľadiska feminizmov

2.1 Vymedzenie pojmu feminizmus

Na úvod je potrebné priblížiť pojem feminizmu, ktorý je pre nami riešenú problematiku kľúčový. Feminizmus býva častokrát dezinterpretovaný či všeobecne mylne chápaný. Už od svojho počiatku sa stretával s výraznou kritikou a neprijatím, nakoľko mnohých šokoval narúšaním predstáv o správaní, výzore či spoločenskom postavení žien. Ešte aj v dnešnej dobe si mnohí s pojmom feminizmu spájajú obraz akejsi neupravenej ženy, ktorá sa stavia proti mužom, nenávidí ich, a zároveň sa ich snaží zdegradovať. Táto predstava má však od pravdy veľmi ďaleko. Svedčí o tom aj fakt, že feminizmus dnes nachádza podporu aj u mnohých mužov.

Feminizmus možno chápať ako sociálno-politické hnutie, ktorého pôsobenie a konkrétne ciele sa v priebehu času menia. Primárny problém, ktorým sa feminizmus zaoberá je podradené postavenie a objektivizácia žien prostredníctvom rodových vzťahov a spoločenských štruktúr. Medzi pretrvávajúce ciele tohto hnutia patrí napríklad zmena spoločenských vzťahov, ukončenie diskriminácie na základe pohlavia, boj za rovné postavenie žien a mužov či boj za sexuálnu slobodu žien a ich ďalšie práva. V druhom význame je feminizmus teóriou, resp. systémom pojmov a tvrdení, ktoré vysvetľujú, akú dôležitú rolu zohráva rod, ktorý v našej spoločnosti do veľkej miery formuje život žien a mužov tým, že im prideľuje určité osobné atribúty a rôznu moc v spoločnosti (https://www.glosar.aspekt.sk, 2017[1]).

Feminizmus v jednotnom čísle vo všeobecnosti označuje viac než dvestoročnú tradíciu feministického hnutia a myslenia. V rámci feminizmu však existujú rôzne smery a hnutia, a tak by sme mohli hovoriť skôr o feminizmoch. Spája ich spoločný menovateľ, ktorým je presvedčenie o znevýhodnenom postavení žien v našej spoločnosti. Vo svojich prístupoch a snahách o riešenie tohto znevýhodnenia sa však v mnohých prípadoch líšia (https://www.glosar.aspekt.sk, 2017[2]). Líšia sa aj v nahliadaní na problematiku zobrazovania žien v pornografii. V práci preto približujeme náhľad radikálneho, anti-pornografického feminizmu, a v kontraste k nemu aj náhľad sex-positive feminizmu, ktorý je akousi reakciou na tieto anti-pornografické snahy a myšlienky.

2.2 Feministická kritika

Pri skloňovaní problematickosti pornografie sa najčastejšie možno stretnúť s jej kritikou z hľadiska morálky. Výčitky zo strany konzervatívnych a náboženských hnutí, ktoré ju označujú za nemorálnu, ohrozujúcu dobré mravy či súdržnosť tradičnej rodiny a manželského zväzku, zväčša neprekvapia. Čoraz častejšie sa však anti-pornografické hlasy ozývajú z opačnej, sociálno-progresívnej strany. Rôzne feministické hnutia pornografiu označujú za nástroj utláčania, ponižovania či diskriminácie žien. Za hlavný problém teda nepovažujú jej sexuálnu explicitnosť, či narúšanie tradičných hodnôt, ale sexizmus a utláčanie žien. Zatiaľ čo podľa konzervatívcov pornografia narúša tradičnú rodinu a ničí patriarchálne usporiadanie spoločnosti, anti-pornografický feminizmus tvrdí, že ho naopak podporuje, čím ubližuje primárne ženám (Lišková, 2009, s. 9 - 11).

[1] http://glosar.aspekt.sk/default.aspx?smi=1&ami=1&vid=114

Medzi najznámejšie kritičky pornografie z radov feministiek patria Andrea Dworkin a Catharine MacKinnon, ktoré možno zaradiť k radikálnemu feminizmu. Ich hlasy boli najvýraznejšie v osemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia, kedy prebiehali tzv. „feministické sexuálne vojny“. Pod týmto pojmom možno chápať série debát, ktoré prebiehali v rámci feministického hnutia. Sexuálne vojny znamenali prelom medzi druhou a treťou vlnou feminizmu. Hlavnou témou diskusií bola sexualita, pornografia, prostitúcia, lesbické sexuálne

praktiky, postavenie transrodových žien či sadomasochistické sexuálne praktiky. Rozdiely v názoroch na tieto otázky hlboko polarizovali celé feministické hnutie. (Salucci, 2021). Dva hlavné názorové prúdy, ktoré dominovali v sexuálnych vojnách možno rozdeliť na antipornografický feminizmus a sex-positive feminizmus. Zatiaľ čo anti-pornografický prúd pornografiu vnímal ako prostriedok utláčania žien a žiadal jej zákaz, sex-positive feminizmus zdôrazňoval sexuálnu slobodu žien a jej eventuálny zákaz považoval za obmedzenie slobody prejavu.

Andrea Dworkin (1985, s. 5) problematickosť pornografie v súvislosti s utláčaním žien definovala na viacerých úrovniach:

- Ženy sú v pornografii dehumanizované na úroveň sexuálnych objektov;
- Ženy sú prezentované ako sexuálne objekty, ktoré si užívajú bolesť a ponižovanie;
- Ženy sú prezentované ako sexuálne objekty, ktoré si užívajú znásilnenie;
- Ženy sú prezentované ako sexuálne objekty, ktoré sú zväzované, rezané, mrzačené, bité či inak týrané;
- Ženy sú prezentované ako sexuálne submisívne;
- Ženy sú v pornografii redukované len na určité časti ich tiel;
- Ženy sú zobrazované pri penetrácii rôznymi objektmi či zvieratami;
- Ženy sú vyobrazované v scénach, v ktorých sú ponižované, zraňované, mučené a prezentované ako nečisté, vždy takým spôsobom, aby to v divákovi vzbudzovalo sexuálnu túžbu (Dworkin, 1985, s.5).

Na základe týchto definícii by sme za ústrednú tému pornografických filmov mohli označiť podradenosť žien. Tá je však prezentovaná ako niečo, čo je ženám úplne prirodzené, ba dokonca ako niečo, čo si za každých okolností užívajú. Porno priemysel sa svojich divákov snaží presvedčiť či utvrdiť v tom, že podradenosť je vlastnosť prirodzene vrodená každej žene, každá žena sa s ňou stotožňuje, a to obzvlášť vtedy, ak svojou podradenosťou môže uspokojiť prirodzene nadradeného muža. Ten túži ženu vlastniť, robiť si s ňou čo sa mu zachce, byť k nej drsný, spôsobovať jej bolesť, biť ju, či znásilňovať. Žene to však neprekáža, pretože presne na to bola stvorená. Agresivita a hrubosť ju sexuálne stimulujú, násilie a drsný sex si užíva.

Táto mylná reprezentácia však neubližuje len konkrétnym ženám použitým pri výrobe pornografie. Tie sa totiž stávajú symbolom každej ženy (Lišková, 2009, s. 18). To môže mužov konzumujúcich tento materiál viesť k tomu, aby v reálnom živote so ženami zaobchádzali tak, ako to videli v porne. Takto pornografia priamo ovplyvňuje násilie, ktoré je páchané na ženách. Okrem toho do sveta vysiela signál o ich podradenom spoločenskom postavení, podporuje patriarchálne fungovanie spoločnosti, a ešte viac prehlbuje sociálne nerovnosti medzi mužmi a ženami, ktoré ešte aj v súčasnosti stále pretrvávajú.

Ako uvádza Catharine MacKinnon (1995), pornografia ženám ubližuje hneď dvakrát, najskôr pri jej výrobe a neskôr pri jej sledovaní. V prvom prípade sú ženy degradované,

znásilňované a podľa MacKinnon dokonca i zabíjané. V druhom prípade sa na tom rovnako podieľa i jej sledovanie a šírenie. Ako príklad uvádza prípad herečky Lindy Lovelace, ktorá v roku 1972 stvárnila hlavnú rolu v porno filme „Deep Throat“, teda „Hlboké hrdlo“ (MacKinnon, 1995). Ten sa stal prvým, legálne distribuovaným mainstreamovo populárnym pornografickým filmom a u divákov zožal veľký úspech. O pár rokov neskôr však herečka priznala, že k účinkovaniu vo filme ju prinútil jej manžel, a to fyzickým násilím či vyhrážkami so zbraňou v ruke. Preto sa pridala k anti-pornografickému hnutiu a začala šíriť osvetu o tom, čo sa deje v zákulisí porno priemyslu (Bezr, 2011). Ako ďalej popisuje MacKinnon, film spôsobil, že muži začali od svojich žien požadovať praktiky, ktoré videli vo filme. Následne bolo hospitalizovaných mnoho žien, ktoré boli do praktík nútené, alebo boli znásilnené cudzími mužmi či svojimi manželmi a priateľmi. Aj keď sa produkcia pornografických filmov často odvoláva na slobodou prejavu, MacKinnon upozorňuje na to, že práve tá umožňuje silnejšiemu a dominantnejšiemu rečníkovi umlčať toho slabšieho, pričom verí, že práve ženy sú tými, ktoré sú umlčované rečou mužov (MacKinnon, 1995).

Aj podľa feministickej spisovateľky Diany Russel je pornografia jednou z piatich príčin, ktoré vedú mužov k znásilňovaniu. Opiera sa pritom o výskumy, ktoré tvrdia, že 25 až 60 % amerických mužov uviedlo určitú pravdepodobnosť, že by sa dopustili znásilnenia, pokiaľ by mali istotu že nebudú dolapení a potrestaní. Zároveň, 25 až 30 % mužov uviedlo, že ich sexuálne vzrušujú obrazy znásilnenia ženy. Pri takýchto predispozíciách existuje u mužov pravidelne sledujúcich pornografiu riziko vzniku alebo zosilnenia túžby znásilňovať, riziko oslabenia sociálnych a psychických zábran znásilňovať, a u potenciálnych obetí znásilnenia sa oslabuje schopnosť obrany. Zároveň, ako uvádza americký profesor psychológie Neil Malamuth, sexuálne násilný materiál môže prispievať ku sociálnej klíme, v ktorej je násilie na ženách prijateľnejšie, a tak k nemu môže prísť s oveľa väčšou pravdepodobnosťou (Lišková, 2009, s. 41 - 44).

V roku 2005 koalícia feministických organizácií v Írsku zahájila kampaň pod názvom „Freedom from Pornography Campaign“, teda „Kampaň za oslobodenie od pornografie“. Cieľom kampane bolo eliminovať pornografiu a presadiť takú spoločnosť, v ktorej si všetci ľudia užívajú sexualitu, ktorá je založená na vzájomnom rešpekte, rovnosti, bezpečí a vzájomnosti (Lišková, 2009, s. 18). V rámci kampane tieto organizácie poukázali na niekoľko dôvodov toho, prečo pornografia ubližuje ženám. Ublíženie opísali na niekoľkých úrovniach:

- Objektivizácia – ženy sú zobrazované a vnímané len ako objekty;
- Dehumanizácia – ženy sú zobrazované a prezentované ako menej než ľudské, strácajú svoju ľudskú hodnotu;
- Pokorenie a poníženie – ženy sú vyobrazované tak, aby to vyzeralo, že si ponižovanie užívajú a že im pripadá sexuálne vzrušujúce;
- Násilie a sexuálne útoky – sexuálne násilie na ženách je prezentované ako normálne, akceptovateľné a ženám príjemné;
- Nerovnosť – sexuálne vzťahy vyobrazované v pornografii sú zväčša založené na ženskej submisivite a mužskej dominancii (Lišková, 2009, s. 18 – 19).

Okrem toho, že pornografia priamo vplýva na sexuálne násilie, konštruuje o ženách negatívny obraz. Reprezentuje ich sexuálne explicitným spôsobom, pričom ich redukuje len na sexuálne objekty (Lišková, 2009, s. 17 – 18). Zároveň, scény v porne sú natáčané tak, že ženu nevyobrazujú ako kompletnú bytosť, ale zameriavajú sa len na jej genitálie, prsia alebo iné časti

tela. Ženy sú takto pozbavované svojej ľudskosti a ľudskej hodnoty. V porne nefigurujú ako živé bytosti, ale ako sexuálne hračky, vždy pripravené poslúžiť mužom. Na druhej strane, muži sú napasovaní do pozície tých, ktorí túto sexuálnu hračku môžu vlastniť, zmocniť sa jej a robiť si s ňou čo sa im zachce. Takto pornografia svojim divákom podsúva toxickú predstavu, že ženy sú neustále vzrušené a pripravené mať sex. Takéto nereálne fantázie však významne formujú spoločenské vnímanie žien a ženskej sexuality. Ženy v porne nikdy nemajú zlý deň, nikdy neodmietajú sex, nikdy nepotrebujú prestávku a ani im nechýba citové spojenie so sexuálnym partnerom. Ich potreby, túžby a emocionálny ale i fyzický stav vôbec nie sú dôležité. Záleží len na tom, aby potešili muža a uspokojili jeho potreby, zatiaľ čo tie ich sú odstavené na vedľajšiu koľaj.

Aj keď pornografia neprezentuje skutočný sex, ale len akési sexuálne fantázie, u jej pravidelných konzumentov sa tieto rozdiely postupne stierajú. Táto pokrivená verzia žien zobrazovaných v porne vytvára u jej divákov nezdravé a nerealistické očakávania. Ďalším dopadom zobrazovania žien ale aj mužov v pornografii je skreslenie vnímania ľudského tela a ľudskej sexuality (Fradd, 2017, s. 85 – 88). Sexuálne akty zachytené na kamere ani z ďaleka neodrážajú skutočnosť. V reálnom živote sex neprebieha na povel, ženy oň nemajú nepretržitý záujem, rovnako ako muži nie sú schopní mať niekoľkohodinovú erekciu. Ani ženské telá prezentované v pornografii s realitou nemajú veľa spoločného. Zväčša pôsobia pomerne umelo, majú prsné implantáty a od vzhľadu bežnej, priemerne vyzerajúcej ženy sa značne vzďaľujú.

Vrcholom takmer každého porno filmu je moment mužského vyvrcholenia, teda ejakulácie. Už od prvej scény všetko smeruje práve k nej a celú dobu to vyzerá tak, ako keby záležalo len na nej. Žena mužovi poslúži k dosiahnutiu jeho orgazmu, no ten ženský je väčšinou zanedbávaný alebo úplne ignorovaný. Zatiaľ čo mužská ejakulácia sa v pornografii priam glorifikuje, ženské vyvrcholenie je úplne bagatelizované. To podporuje spoločenskú mienku, že v sexe záleží len na mužskom orgazme a že ten ženský nie je až tak podstatný. Priemysel mainstreamovej pornografie sa však riadi tým, čo chce vidieť väčšina jej konzumentov, ktorými sú muži.

Výskum z roku 2017, ktorý skúmal 50 najsledovanejších videí všetkých čias publikovaných na pornografickej stránke Pornhub, sa zameral na rozdiely v reprezentácii ženského a mužského orgazmu. Výsledky ukázali, že mužský orgazmus bol vyobrazený v 78,0 % prípadoch, zatiaľ čo ten ženský bol prítomný len v 18,3 % prípadov. Tento nepomer zobrazovania mužského a ženského orgazmu v mainstreamovej pornografii môže prispievať k udržiavaniu nerealistických predstáv a očakávaní vo vzťahu k ženskému orgazmu ale aj k mužskej sexuálnej výkonnosti (Séguin, Rodriguez, Lavigne, s. 348 – 356, 2018).

Takto pornografia svojim divákom predáva predstavy, ktoré sú škodlivé pre ženy aj mužov. Vďaka jej ľahkej dostupnosti sa s ňou v dnešnej dobe však stretávajú aj deti. Podľa britského prieskumu z roku 2019, deti po prvýkrát do kontaktu s pornografiou prichádzajú už vo veku 11 rokov (https://www.bbfc.co.uk, 2019[2]). Obrazy, ktoré v nej vidia výrazné formujú ich predstavy o fungovaní sexu a ľudskej sexuality. Dievčatá, ktoré si pozrú porno môžu nadobudnúť pocit, že pokiaľ chcú byť v budúcnosti plnohodnotnými sexuálnymi partnerkami, mali by sa priblížiť k nereálnemu či umelému vzhľadu žien, ktoré vidia v porno filmoch. Zároveň si utvárajú obraz o tom, čo všetko by mali partnerovi dovoliť a ako by sa mali správať,

[2] https://www.bbfc.co.uk/about-us/news/children-see-pornography-as-young-as-seven-new-report-finds

aby ho uspokojili. Na druhej strane, chlapci sa môžu stotožňovať s mužmi z porna a osvojiť si tak agresívne, neúctivé a násilné správanie k ženám.

Pornografia je v mnohých prípadoch prvým zdrojom informácií o sexe, ku ktorému sa deti dostanú. Keďže nevedia, ako sex vyzerá v skutočnom živote, môžu ju považovať za realitu. Nezisková organizácia Fight the New Drug, ktorá sa zameriava na zvyšovanie povedomia o škodlivých účinkoch pornografie zisťovala, ako deti a mladiství vnímajú obrazy, ktoré v nej vidia. Podľa prieskumu z roku 2016, až 53 % chlapcov a 39 % dievčat vo veku od 11 do 16 rokov uvádza, že veria tomu, že pornografia je realistickým vyobrazením sexu. Zároveň, 44 % chlapcov uviedlo, že im pornografia dala predstavu o sexuálnych praktikách, ktoré by chceli vyskúšať (https://www.fightthenewdrug.org, 2022[3]).

Toxické obrazy o ženskej, ale i mužskej sexualite sa prostredníctvom porna dostávajú stále k novým generáciám. Takto sa pri živote udržiava mechanizmus, ktorý vyzdvihuje patriarchálne fungovanie spoločnosti, podporuje systematické utláčanie žien a normalizuje sexuálne násilie.

[3] https://fightthenewdrug.org/how-do-men-and-womens-porn-site-searches-differ/

3 Kritika anti-pornografických teórií a sex-positive feminizmus

Sex-positive feminizmus možno považovať za opozíciu radikálneho feminizmu. Mnohé ženy sa k tomuto hnutiu pridali práve počas sexuálnych vojen, kedy prebiehali intenzívne debaty o dopade pornografie na ženy. Bola to ich reakcia na anti-pornografické snahy radikálnych feministiek, ktoré pornografiu označovali za jednu z príčin spoločenského útlaku žien.

Základnou snahou sex-positive hnutia je zmena kultúrnych postojov a názorov na sexualitu. Sexualita ako taká by mala byť chápaná ako prirodzená a zdravá súčasť ľudského života a nemala by byť žiadnym spôsobom potláčaná. Všetky konsenzuálne sexuálne aktivity či praktiky, ktoré zúčastneným spôsobujú uspokojenie by mali byť skôr podporované než potláčané či zakazované. Sex-positive feminizmus sa sústredí primárne na ženskú sexualitu a sexuálnu slobodu považuje za základnú zložku slobody žien. Odmieta akékoľvek právne a spoločenské snahy o kontrolu konsenzuálnych sexuálnych aktivít medzi dospelými ľuďmi (Klein, 2021). Vyhradzuje sa teda aj voči snahám anti-pornografických hnutí.

K sex-positive feminizmu možno zaradiť americkú autorku a kultúrnu antropologičku Gayle Rubin. Tá tvrdí, že anti-pornografické feministky zveličujú nebezpečenstvo pornografie tým, že poukazujú len na najšokujúcejšie snímky mimo kontextu, a to spôsobom, ktorý naznačuje, že zobrazené ženy sú v skutočnosti znásilňované. Zabúdajú však pri tom na to, že tieto scény vyobrazujú len fantázie, pričom využívajú herečky a hercov, ktorí súhlasili s tým, aby boli takto vyobrazení. Rubin ďalej zdôrazňuje, že prístup k pornografii je pre ženy rovnako dôležitý ako pre mužov a že na pornografii nie je nič, čo by ženy vo svojej podstate ponižovalo. (Rubin, 1984, s. 267 – 319).

Aj publicistka Ellen Willis vníma anti-pornografický feminizmus veľmi kriticky. Hovorí, že pokiaľ tieto feministky pornografiu definujú ako nepriateľa, vo výsledku to povedie k tomu, že sa mnoho žien bude hanbiť za svoje sexuálne pocity a budú sa báť o nich otvorene hovoriť. Upozorňuje aj na to, že aj keď síce pornografia reflektuje patriarchálne sexuálne vzťahy založené na mužskej moci, to isté by sa dalo povedať napríklad o romantických románoch. Podľa tejto logiky možno považovať všetky prejavy patriarchálnej sexuality za násilné, preto nevidí dôvod na to, aby bola za nepriateľa označovaná práve pornografia (Willis, 1993, s. 351 – 358).

Od čias feministických sexuálnych vojen, kedy sa formovala anti-pornografická kritika, sa toho vo svete pornografie veľa zmenilo. Dnes už pravdepodobne existujú stovky rôznych žánrov, pričom nie všetky z nich vyobrazujú agresívny sex a ženy v podradenom postavení. To na jednej strane predstavuje príležitosť pre žánre, v ktorých ženy nie sú prezentované ako sexuálne hračky, ale ako ľudské bytosti rovnocenné mužom. Na strane druhej to však dáva priestor aj takým žánrom, v ktorých je ponižovanie či týranie žien dotiahnuté do extrémov, ktoré by v skutočnom svete boli považované za trestné.

Netreba zabúdať, že divákmi pornografie nie sú len muži. Sledujú ju aj ženy, i keď v podstatne menšej miere. Ak si však ženy, ktoré sympatizujú s feministickým hnutím zároveň rady pozrú porno, môžu ľahko naraziť na protichodné pocity. Na jednej strane síce vyznávajú feministické myšlienky, no na strane druhej majú aj svoje vlastné sexuálne potreby a preferencie. Takto môžu v istom smere anti-pornografické feministické teórie robiť presný opak toho, o čo sa snažia. V určitom zmysle, ženám môžu viac než samotná pornografia ubližovať tvrdenia, že jej sledovanie je takmer totožné so znásilnením a že každý jej konzument sa priamo podieľa na udržiavaní patriarchátu. Zároveň, predpokladať, že sledovanie porna je čisto

mužskou záležitosťou vedie k stigmatizácií ženskej sexuality. Predstava, že aj ženy sú sexuálne aktívne bytosti, ktoré sex nevyhľadávajú len kvôli romantike či rozmnožovaniu, ale aj pre vlastné potešenie, je totiž ešte aj v dnešnej dobe pre mnohých neprijateľná.

Podľa štatistík pornografickej stránky Pornhub, rebríček žánrov prevládajúcich medzi ženami všetkých sexuálnych orientácii dlhodobo vedie lesbická pornografia (https://www.fightthenewdrug.org, 2021[4]). To, že aj heterosexuálne ženy inklinujú práve k tomuto žánru, nie je až tak prekvapivé. Väčšina mainstreamovej heterosexuálnej pornografie je režírovaná mužmi, sústredí sa na mužské uspokojenie a často zahŕňa násilné sexuálne praktiky spojené s ovládaním žien. Na druhej strane, pornografia, v ktorej muži absentujú, vyobrazuje ženské uspokojenie, nekončí pri mužskej ejakulácii a vo všeobecnosti nie je voči ženám tak násilná. Zároveň, spoločnosť je v tomto zmysle k ženskej sexualite a sexuálnym skúsenostiam s rovnakým pohlavím oveľa otvorenejšia, než je tomu u mužov. Treba však dodať, že ani lesbická pornografia vo väčšine prípadov neodráža realitu a je často natáčaná spôsobom, ktorý má uspokojiť práve mužského diváka.

O čosi zarážajúcejším zistením je, že aj keď je žien sledujúcich porno podstatne menej než mužov, u ženských diváčok bol zaznamenaný vyšší záujem o sadomasochistické či „hardcore“ žánre (https://www.fightthenewdrug.org, 2021[5]). To však nevypovedá o tom, že by ženám vo všeobecnosti vyhovovalo, že sú v porne vyobrazované ako sexuálne hračky, s ktorými je často kruto zaobchádzané. Zistenie je skôr alarmujúce, nakoľko nám ukazuje, do akej miery sa aj v dôsledku pornografie znormalizovalo násilie na ženách. Ženy sledujúce porno ľahšie prestávajú vnímať rozdiely medzi sexuálnou agresiou a romantikou, a sú tak náchylnejšie akceptovať fyzické i psychické týranie, či zotrvať v násilnom vzťahu. Zároveň, podľa štúdie zameranej na súvislosti medzi pornografiou a násilím (Romito, Beltramini, 2011, s. 1313 - 1326), ženy, ktoré boli v minulosti vystavené psychickému a sexuálnemu násiliu, majú výrazne vyššiu tendenciu vyhľadávať násilnú pornografiu než tie, ktoré mu vystavené neboli.
Aj to nám ukazuje priamu súvislosť medzi pornografiou a sexuálnym násilím.

Takto sa napokon opäť dostávame k anti-pornografickým argumentom, s ktorými sa však sex-positive feminizmus nechce stotožniť. Už v osemdesiatych rokoch, na základe nesúhlasu s anti-pornografickým hnutím, začala vznikať tzv. „feministická pornografia“. Aj keď v našej súvislosti znie už len samotný názov kontrastne, tento žáner vznikol s cieľom podpory ženskej sexuality.

Feministická pornografia je zameraná najmä na ženské diváčky a kladie dôraz na rodovú rovnosť. Ženy teda nevyobrazuje ako mužom podradené sexuálne objekty, ale ako rovnocenné ľudské bytosti. Ženy, ktoré sa v tomto žánri angažujú síce nesúhlasia s argumentami antipornografického feminizmu, no voči mainstreamovému pornu sú kritické. Za hlavný problém považujú to, že v tomto priemysle dominujú muži, a preto je pornografia zameraná na mužského diváka. Tvrdia, že aj keď ženy nereprezentuje adekvátnym spôsobom a nesústredí sa na ich uspokojenie, cenzúra ani zákaz nie sú riešením. Riešenie vidia skôr v tvorbe takej pornografie, ktorá ženy neuráža, neponižuje, sústredí sa aj na ženské uspokojenie a ženský orgazmus, a v ktorej sú prezentované rôzne typy ženských tiel. Pri sledovaní tohto žánru sa ženy nemusia cítiť tak, že na ich sexuálnych potrebách a túžbach nezáleží, alebo že mužom slúžia len ako objekty sexuálneho uspokojenia (Potter, 2016).

[4] https://www.fightthenewdrug.org/data-reveals-women-are-searching-hardcore-genres/
[5] https://www.fightthenewdrug.org/data-reveals-women-are-searching-hardcore-genres/

Pri tomto žánri však môžeme naraziť na hneď niekoľko zásadných problémov. Aj keď síce ženy prezentuje primeraným spôsobom, nijako to nerieši prezentáciu žien vo zvyšku mainstreamovej pornografie, ktorá stále dominuje. Feministická pornografia nie je v súčasnosti veľmi populárna ani vyhľadávaná. Netreba totiž zabúdať, že väčšinu konzumentov porna tvoria muži, pre ktorých tento žáner príliš atraktívny nie je.

Feministická pornografia tvrdí, že oslavuje sexuálnu slobodu žien. Koncept pornografie ako takej je však výsledkom patriarchátu, a nie ženskej sexuálnej liberácie. Nezáleží pri tom na tom, aký prívlastok jej dáme a ani ako sa zmení jej scenár. Feministická pornografia v domnelej snahe o podporu ženskej sexuality v skutočnosti podporuje sociálno-kultúrne princípy, ktoré

---

systematicky sexualizujú a objektivizujú ženy. Aj keď feministická pornografia ženy zdanlivo neobjektivizuje a neponižuje, produkcia akejkoľvek pornografie podporuje existenciu tej, ktorá ženám preukázateľne ubližuje. To, čo sa tu nazýva oslavou ženskej sexuality, je v skutočnosti oslavou patriarchátu.

Záver

V práci sme sa venovali zobrazovaniu žien v pornografii. Vychádzali sme pri tom z hľadiska feminizmov, pričom sme sa zamerali na argumenty radikálneho a antipornografického feminizmu. V kontraste k nim sme priblížili aj postoje sex-positive feminizmu.

V prvej kapitole sme si vymedzili ciele a metódy. Za hlavný cieľ sme si stanovili identifikáciu a následnú analýzu dôvodov, prečo a ako pornografia ubližuje ženám. Hlavný cieľ sa nám podarilo naplniť aj vďaka čiastkovým cieľom. Podarilo sa nám zistiť, že ženy v pornografii skutočne figurujú skôr ako sexuálne hračky, než ako ľudské bytosti. Preto možno povedať, že sú dehumanizované na úroveň sexuálnych objektov. Tiež sme zistili, že pornografia k diskriminácii žien prispieva tým, že ich zobrazuje v podradenom postavení. Zároveň, násilné sexuálne prejavy z porna priamo vplývajú na násilie páchané na skutočných ženách, a to tým, že ho prezentujú ako čosi normálne.

Druhá kapitola bola venovaná analýze feministickej kritiky pornografie. Vychádzali sme z argumentov radikálneho feminizmu, z ktorého sa neskôr odštiepili rôzne anti-pornografické hnutia. Táto kritika je založená na tvrdení, že spôsob, akým sú ženy v pornografii zobrazované, škodí aj všetkým ženám v skutočnom svete. Zároveň negatívne vplýva aj na ich spoločenské postavenie.

V tretej kapitole sme priblížili myšlienky sex-positive feminizmu, ktorý nesúhlasí s antipornografickými argumentami. Odvoláva sa pri tom na sexuálnu slobodu žien. Priblížili sme aj tzv. „feministickú pornografiu“, ktorá sa snaží o adekvátnejšiu prezentáciu žien, než tá mainstreamová. Zastávame však názor, že každá pornografia ženám škodí rovnako, pretože pri živote udržiava patriarchálne spoločenské štruktúry, ktoré ženy neustále objektivizujú a ubližujú im.

Názorovo sa preto prikláňame k anti-pornografickým argumentom. Sme presvedčení o tom, že obzvlášť v dnešnej dobe, kedy je vďaka moderným technológiám a internetu pornografia od nás vzdialená len pár klikov, je nevyhnutné pripomínať jej škodlivé účinky. Preto veríme, že naša práca bude prínosná práve pre túto oblasť, a že zároveň zaujme a obohatí každého jej čitateľa.

Zoznam použitej literatúry

BEZR, O. 2011. Linda Lovelace popisuje hrůzy zpoza Hulbokého hrdla. [online]. 2011, [cit. 19-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.idnes.cz/kultura/literatura/linda-lovelacepopisuje-hruzy-zpoza-hlubokeho-hrdla.A110329_143537_literatura_ob>.

British Board of Film Classification. 2019. Children see pornography as young as seven, new report finds. [online]. 2019, [cit. 19-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.bbfc.co.uk/about-us/news/children-see-pornography-as-young-as-seven-newreport-finds>.

DWORKIN, A. 1985. Against the Male Flood: Censorship, Pornography and Equality. In: Harvard Women´s Law journal. [online]. 1985, roč. 8, č. 1, s. 1 – 19. [cit. 20-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/hwlj8&div=5&id=&page=>.

Fight the New Drug. 2021. Pornhub Stats Reveal Women Search For More Hardcore Genres Than You Might Expect. [online]. 2021. [cit. 20-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.fightthenewdrug.org/data-reveals-women-are-searching-hardcore-genres/>.

Fight the New Drug. 2022. How Many Women Watch Porn?. [online]. 2022. [cit. 20-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.fightthenewdrug.org/how-do-men-and-womens-pornsite-searches-differ/>.

FRADD, M. 2017. The Porn Myth. United States of America: Ignatius Press, 2017. 208 s., ISBN 978-1-62164-006-6.

GAYLE, R. 1984. Thinking sex: notes for a radical theory of the politics of sexuality. In: Vance, Carole (ed.), Pleasure and danger: exploring female sexuality. Boston: Routledge & K. Paul, 1984. s. 267 – 319, ISBN 978-0710-202-482.

Glosár rodovej terminológie. 2017. Feminizmus. [online]. 2017. [cit. 17-3-2022]. Dostupné na internete: <http://www.glosar.aspekt.sk/default.aspx?smi=1&ami=1&vid=114>.

KLEIN, J. 2021. What does ‘sex positivity’ mean?. [online]. 2021, [cit. 20-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.bbc.com/worklife/article/20210818-what-does-sex-positivitymean>.

LIŠKOVÁ, K. 2010. Hodné holky se dívají jinam: feminismus a pornografie. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. 178 s., ISBN 978-8074-190-223.

MACKINNON, C. 1995. Pornography is oppression. In: The Ethical Spectacle. [online]. 1995. [cit. 20-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.spectacle.org/1195/mack.html>.

POTTER, C. 2016. Not Safe for Work: Why Feminist Pornography Matters. [online]. 2016, [cit. 20-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.dissentmagazine.org/article/not-safefor-work-feminist-pornography-matters-sex-wars>.

ROMITO, P. – BELTRAMINI, L. 2011. Watching Pornography: Gender Differences, Violence and Victimization. An Exploratory Study in Italy. In: Violence Against Women. [online]. 2011. roč. 17, č. 10, s. 1313 – 1326. [cit. 20-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/51715442_Watching_Pornography_Gender_Differences_Violence_and_Victimization_An_Exploratory_Study_in_Italy/citations>.
SALUCCI, M. 2021. The History of the Sex Wars. [online]. 2021. [cit. 15-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.nssgclub.com/en/lifestyle/24941/sex-wars-feminism-porn>.

SÉGUIN, L. J. – RODRIGUEZ, C. – LAVIGNE, J. 2018. Consuming Ecstasy: Representations of Male and Female Orgasm in Mainstream Pornography. In: The Journal of Sex Research. [online]. 2018, roč. 55, č. 3, s. 348 – 356. [cit. 19-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/317704320_Consuming_ecstasy_Representations_of_male_and_female_orgasm_in_mainstream_pornography>.

TAUB, A. 2014. Rape culture isn't a myth. It's real, and it's dangerous. [online]. 2014, [cit. 153-2022]. Dostupné na internete: <https://www.vox.com/2014/12/15/7371737/rape-culturedefinition>.

WILLIS, E. 1993. Feminism, Moralism and Pornography. In: New York Law School Law Review. [online]. 1993. roč. 38, s. 351 – 358. [cit. 20-3-2022]. Dostupné na internete: <https://www.heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/nyls38&div=26&id=&page=>.

Študentská vedecká odborná činnosť (ŠVOČ)

ŠVOČ ponúka študentom vysokých škôl možnosť vypracovať odborné práce na témy súvisiace s oblasťou štúdia. Práca bola zaradená medzi víťazné a najlepšie práce v jednotlivých sekciách súťaže Študentská vedecká odborná a umelecká činnosť (ŠVOUČ) za rok 2022 na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Všetky ocenené a publikované práce v časopise Prohuman za rok 2022 nájdete tu: https://www.prohuman.sk/category/typ-prispevku/the-best-of-svoc-2022

Kontaktné informácie

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Filozofická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova 67, 949 01 Nitra
https://www.ff.ukf.sk

